

BEGÄVNINGARNA och flykten från landsbygden

Industrins utredningsinstitut, Uddeholms AB och Svenska skogs- och flottningsarbetarförbundet har tillsammans gjort en undersökning rörande flykten från landsbygden och dess orsaker. Fil. kand. JAN WALLANDER lämnar i denna och en följande artikel en redogörelse för ett av de problem som man därvid tagit upp till behandling.

FRAGAN OM FLYKTEN från landsbygden har under senare år varit livligt diskuterad. Man har därvid i första hand intresserat sig för problemets kvantitativa sida, det vill säga undersökt hur stor "flykten" varit varje år och vilken betydelse den haft för folkminskningen på landsbygden och ökningen av städernas invånarantal. Det är emellertid av väsentlig betydelse att ta reda på inte bara hur många som flyttar bort, utan också vad det är

för sorts människor, och om de på något sätt skiljer sig från dem som stannar kvar. Särskilt intressant i det sammanhanget är frågan om det är de mest begåvade som flyttar från landsbygden. I allmänhet torde man utan vidare anta att det förhåller sig på det viset — det förefaller naturligt att de mer begåvade skall söka sig in till städernas rikare möjligheter. Denna uppfattning möter man inte endast bland dem som flyttat in till städerna, utan också i

hög grad bland dem som bor kvar på landsbygden. Ett förhållande som i och för sig kan tänkas bidra till att öka avflyttningen.

I själva verket vet man emellertid mycket litet om hur det egentligen förhåller sig i detta hänseende. Särskilt i Amerika har man visserligen företagit ett stort antal undersökningar, men på grund av praktiska och metodiska svårigheter har resultaten blivit osäkra och motsägande. I Sverige har man tidigare inte ägnat frågan någon ingående vetenskaplig behandling, och den undersökning som i dagarna framtagts av docent Tors-ten Husén är den första i sitt slag: *Till frågan om den selektiva migrationen ur intellektuell synpunkt. Studia Psychologica et Paedagogica.*

Vid inskrivningen av de värnpliktiga företas numera en intelligens-testning, och Huséns arbete baserar sig på den uppfattning som man på så sätt erhåller om de inskrivnas förståndsgåvor. Han kombinerar nämligen för en årsklass svenska värnpliktiga dessa testresultat med uppgifter om födelseort och vistelseort vid inskrivningen och kan på så sätt erhålla en viss uppfattning om ifall de som vandrar ut från landsbygden i intellektuellt hänseende skiljer sig från dem som stannar kvar där. Undersökningen avser 1945 års klass av värnpliktiga och omfattar ungefär 44.000 man.

De värnpliktiga indelas i olika grupper med hänsyn till födelse- och vistelseort, och för varje sådan grupp uträknas den medelpoäng som erhållits vid testningen. Vilka poängvärden som man får fram på så sätt framgår av nedanstående tabell.

visade sig att de i genomsnitt nådde mycket sämre resultat än jämnåriga barn vilka vuxit upp i storstaden. Man fortsatte sedan att testa barnen under flera år i följd och kunde då konstatera att skillnaden mellan de inflyttade och de infödda för varje år minskade och till slut nästan helt försvann. Detta betyder alltså att de inflyttade så småningom hann upp de inföddas miljöförsprång.

Skall man försöka utläsa någonting om de flyttandes begåvning ur tabellen, måste man alltså fråga sig om det verkligen är tänkbart att skillnaden i testresultat endast beror på olikheter i fråga om miljöns inverkan. Det är också denna fråga som Husén ställer sig.

Vad som är särskilt intressant i detta sammanhang är att göra jämförelser inom samma födelseortsgrupp. Av tabellen framgår till exempel att av dem som är födda på landsbygden de som fortfarande bor kvar där i genomsnitt uppnår 72 poäng vid testningen, medan de som flyttat in till köpingar och municipalsamhällen kommer upp till 79 poäng, och medelpoängen för dem som flyttat till städerna är 84 och för storstäderna 89. På samma sätt förhåller det sig även i de andra födelseortsgrupperna. Förhållandet blir emellertid här i viss mån av omvänd art, det vill säga att till exempel de som flyttat ut från storstäderna till landsbygden visar lägre poängvärden än de som bor kvar i storstaden.

Är det nu tänkbart att den starka stegringen av testresultaten för de "högre samhällsformerna" enbart beror på miljöns inverkan? Ja, ett

Vistelseort år 1945

Födelseort	Stor- städer	Övriga städer	Köp. o. mun.-samh.	Lands- bygden
Storstäder	99,3	100,5	91,8	83,2
Övriga städer	98,8	90,6	87,2	79,8
Köp. o. mun.-samh.	93,3	89,1	78,6	70,6
Landsbygden	88,7	83,5	78,5	71,9
Totalt	97,1	88,6	80,1	72,8

Som synes av tabellen indelar Husén orterna i fyra grupper, från storstäderna ner till rena landsbygden. Med storstäder menar han städerna med mer än 100.000 invånare, det vill säga Stockholm, Göteborg och Malmö.

Testresultaten visar en påtaglig tendens att stiga med samhällsformen. De som bor på rena landsbygden uppnår i genomsnitt endast 73 poäng, medan invånarna i köpingar och municipalsamhällen kommer upp till 80, och medeltalet för storstäderna är närmare 100 poäng. Det ligger nära till hands att tänka sig att förklaringen till detta förhållande är att de mest intelligenta vandrat ut från landsbygden och in till städerna och samhällena. Detta behöver emellertid inte nödvändigtvis vara fallet. Man kan nämligen vänta sig att även om det inte föreligger några skillnader i medfödda anlag, så kommer de som bor i städer och samhällen att klara sig bättre vid testningarna än de som lever på landsbygden. Stadsmiljön stimulerar nämligen i hög grad de egenskaper hos individen som gör att han når goda resultat vid en testning. I Amerika har man sålunda gjort undersökningar på negerbarn som flyttat in till New York. Dessa barn testades strax efter inflyttningen, och det

klart besked på den punkten är det inte möjligt att ge, så länge man inte vet vilken inverkan olika miljöer har. Husén gör i sin undersökning så att han i detalj jämför de olika gruppernas resultat och på varje punkt frågar sig om det är tänkbart och rimligt att den observerade skillnaden enbart sammanhänger med olikheter i miljö. Han studerar också spridningen på olika poängvärden inom grupperna och utvandringens storlek på skilda intelligensnivåer och kan med stöd av iakttagelser som han då gör få ytterligare belägg för sin slutsats. Den blir att "mycket talar för att en viss selektion ur intellektuell synpunkt äger rum såväl vid flyttning från lägre till högre tätortsgrupp som vid flyttning i motsatt riktning".

Längre än till ett försiktigt att "mycket talar för" att det förhåller sig på det ena eller andra sättet kan han emellertid inte komma. I det fallet står vår bristande kunskap om miljöns inflytande i vägen. Materialet är emellertid behäftat även med vissa andra brister, som gör det svårt att dra några säkra slutsatser.

Tidigare kom sålunda en persons födelseort att bli moderns nedkomstort. Det vill säga att om en kvinna på landsbygden for in till barnbörds-
huset i staden, så kom hennes barn

att få staden som födelseort. De som i tabellen ovan betecknas som utflyttade från storstäder till landsbygden består alltså inte enbart av sådana som verkligen flyttat ut till landsbygden, utan också av personer som egentligen borde betecknas som födda på landsbygden. På samma sätt kommer de som i tabellen uppställas som födda och uppvuxna i en storstad att till en del bestå av personer som "egentligen" är födda på landsbygden och därefter flyttat in till staden. De olika grupperna är alltså inte fullt enhetliga, och man måste därför vara försiktig innan man drar några slutsatser.

Av betydelse för resultatet vid testningarna är också hur lång tid som de flyttande haft på sig för att tillgodogöra sig den nya miljön. Husén antar i det sammanhanget att alla har vistats lika länge på de nya orterna. Med hänsyn till att flyttningarna exempelvis till storstäderna ofta går via mindre samhällen är det emellertid osäkert om det förhåller sig så. Man kan snarare vänta sig att de som flyttat in till storstäderna har haft kortare tid på sig än de övriga.

En allvarlig brist är också att troligen en mycket stor del av de utflyttade inte själva flyttat, utan endast passivt följt med sina föräldrar. Med stöd av undersökningar rörande flyttningarna i olika åldrar kan man nämligen beräkna att av dem som flyttat bort före 21 års ålder har ungefär 70 procent flyttat tillsammans med sina föräldrar. Den slutsats som man eventuellt kan dra är alltså inte att det är de intelligentare som flyttar ut, utan de som flyttar är de intelligentas föräldrar, vilket ju inte riktigt är samma sak.

Av flera skäl möter det alltså stora svårigheter att dra några säkra slutsatser ur det material som Husén framlagt. Kvar står emellertid det faktum som han med stor tydlighet demonstrerat, nämligen att testresultaten visar en betydande stegring när man övergår från "lägre" till "högre" samhällsformer. Denna stegring är vidare så stor och av sådan art att det förefaller svårt att avfärda den som enbart ett utslag av miljöförändringar.

Jan Wallander